

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการเจริญเติบโตของการใช้พลังงานติดอันดับต้นๆ ของโลก สาเหตุมาจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตามจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยที่ได้เริ่มปรากฏมาเป็นระยะเวลา 2-3 ปี จนถึงขั้นวิกฤตในปี 2540 ที่ผ่านมา ส่งผลทำให้ความต้องการพลังงานชะลอลงอย่างรวดเร็ว โดยมีอัตราการขยายตัวน้อยที่สุดในรอบ 10 ปี คาดว่าการขยายตัวของความต้องการของการใช้ไฟฟ้า อย่างเช่นในอดีตจะไม่เกิดขึ้นอีกเป็นระยะเวลาหลายปี นับเป็นการสิ้นสุดของยุคการขยายตัวอย่างสูงทางด้านพลังงานที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2530

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่มีต่ออุตสาหกรรมไฟฟ้าไม่แตกต่างจากภาพเศรษฐกิจอื่นโดยเฉพาะการเพิ่มขึ้นของภาระหนี้ต่างประเทศ การเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต และการลงทุนในโครงการใหม่ ขณะเดียวกันความต้องการใช้ไฟฟ้าที่ชะลอลงทำให้ต้องมีการปรับแผนการลงทุนในโครงการใหม่ และปรับลดงบประมาณการดำเนินการโดยเร่งด่วน จึงกล่าวได้ว่าปีที่ผ่านมาเป็นปีที่ต้องเผชิญปัญหาอุปสรรคร่วมๆกันหลายด้าน ถึงแม้ว่าจะเป็นปีแห่งความยุ่งยากแต่ในความยุ่งยากนี้ก็ทำให้ได้รับบทเรียนที่ดีเช่นกันดังเช่นว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีแหล่งต้นพลังงานเพียงเล็กน้อยและนับวันจะลดน้อยถอยลง นอกจากนี้อุปกรณ์เครื่องจักรในการผลิตไฟฟ้าเกือบทั้งหมดต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศ จึงกล่าวได้ว่าพลังงานไฟฟ้าจึงเป็นสิ่งที่แลกมาโดยการใช้เงินตราต่างประเทศ ดังนั้นการสร้างวินัยในการผลิตและพฤติกรรมกรอุปโภคเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจ

โรงไฟฟ้าแม่เมาะเป็นหน่วยงานหนึ่งในการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยซึ่งเป็นโรงไฟฟ้าที่ใช้ถ่านหินลิกไนต์เป็นเชื้อเพลิง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปางซึ่งห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำปางประมาณ 30 กิโลเมตร ปัจจุบันมีพนักงาน 2,719 คน มีบ้านพักพนักงานอยู่ใกล้โรงไฟฟ้าในอำเภอแม่เมาะ นอกจากนี้ยังมีกองการแพทย์และอนามัยแม่เมาะที่ให้บริการทางด้านตรวจรักษา ตลอดจนให้คำปรึกษาทางด้านการแพทย์ฟรีแก่พนักงานและครอบครัว โดยถือว่าเป็นสวัสดิการส่วนหนึ่งของพนักงาน แต่ปัจจุบันนี้มีคนมารับบริการทางด้านการแพทย์ที่กองการแพทย์และอนามัยลดลง แต่การเบิกค่ารักษาพยาบาลจากหน่วยงานภายนอกเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งไม่ทราบว่ามีสาเหตุมาจากอะไรและเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบันนี้มีผลกระทบไปทั่ว

ประเทศ องค์การต่างๆมากมายได้รับผลกระทบจากภาวะดังกล่าว แม้กระทั่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเช่นเดียวกัน ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นก็คือ การขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ปริมาณการใช้ไฟฟ้าลดลง และการขาดเงิน ลงทุน จึงต้องมีการทบทวน และประเมินสถานการณ์ เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนด นโยบาย และแนวทางการปฏิบัติงานในอนาคต ภายใต้อาณัติที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น กองการแพทย์และอนามัยแม่เฒ่าซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในโรงไฟฟ้าแม่เฒ่าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาทบทวนและประเมินการให้บริการทาง การแพทย์ เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อที่จะทราบพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ของพนักงานโรงไฟฟ้า แม่เฒ่าจังหวัดลำปาง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่จะมีผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ ของพนักงานโรงไฟฟ้าแม่เฒ่า

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ใช้เป็นแนวทางในการวางนโยบาย การวางแผนและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของ กองการแพทย์และอนามัยแม่เฒ่าในอนาคต ภายใต้อาณัติที่เปลี่ยนแปลงไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาคั้งนี้เป็นการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ของพนักงาน โรงไฟฟ้าแม่เฒ่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยมีการกำหนดขอบเขตดังนี้

1.4.1 ขอบเขตของประชากร

ประชากรที่จะทำการศึกษาเป็นพนักงานโรงไฟฟ้าแม่เฒ่า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่ง ประเทศไทย ที่มีพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ที่แตกต่างกันโดยจะมีการศึกษาถึง ปัจจัยทางด้านที่พ้กอาศัยและปัจจัยทางด้านรายได้ ตลอดจนทัศนคติที่ทำให้เกิดพฤติกรรม การเลือกใช้บริการทางการแพทย์

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

ในการศึกษาคั้งนี้จะศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ โดยจะ มุ่งศึกษาทัศนคติที่ทำให้เกิดการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ และอะไรเป็นสาเหตุที่จะทำให้เกิด พฤติกรรมกรรมการเลือกใช้

1.4.3 ขอบเขตของเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์นี้ เราจะใช้ข้อมูลที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยใช้แบบสอบถาม เพราะว่าเราไม่มีข้อมูลในการใช้บริการทางการแพทย์ของพนักงาน ดังนั้นเราจึงใช้แบบสอบถามเพื่อที่จะให้ทราบถึงพฤติกรรมในการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ของพนักงานโรงไฟฟ้าแม่เมาะ

1.5 นิยามศัพท์

พฤติกรรมในการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ หมายถึง พนักงานที่เลือกใช้บริการทางการแพทย์ดังต่อไปนี้ คือ กองการแพทย์และอนามัยแม่เมาะ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จังหวัดลำปาง โรงพยาบาลของรัฐ โรงพยาบาลเอกชน และคลินิกเอกชน

ทัศนคติที่ทำให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ หมายถึง ทัศนคติของพนักงานที่ทำให้เขาตัดสินใจเลือกใช้บริการทางการแพทย์ ณ สถานบริการทางการแพทย์นั้น ๆ

ที่อยู่อาศัยในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง พนักงานที่พักอาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่เมาะ และพนักงานที่พักอาศัยนอกเขตอำเภอแม่เมาะ

รายได้ หมายถึง รายได้ทั้งหมดที่พนักงานได้รับ คือ รายได้ของพนักงานที่ได้รับจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รวมทั้งรายได้อื่น ๆ ในครอบครัว

1.6 สมมติฐานในการวิจัย

1.6.1 พนักงานที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอแม่เมาะ และนอกเขตอำเภอแม่เมาะ มีพฤติกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์แตกต่างกัน

1.6.2 รายได้แตกต่างกัน จะทำให้การเลือกใช้บริการทางการแพทย์แตกต่างกัน

1.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ (primary data) โดยใช้แบบสอบถาม โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.7.1 ประชากรที่ศึกษา : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นพนักงานโรงไฟฟ้าแม่เมาะ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ที่พักอาศัยในเขตอำเภอแม่เมาะ และนอกเขตอำเภอแม่เมาะ โดยมีประชากรดังกล่าวรวมทั้งสิ้น 2,719 คน

1.7.2 กลุ่มตัวอย่าง : กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตร Taro Yamane (1973) โดยให้มีความคลาดเคลื่อน 0.05

$$\text{จากสูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดตัวอย่าง
 N = จำนวนประชากร
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (0.05)

หาค่า n (ขนาดตัวอย่าง)

$$\text{เมื่อ } N = 2,719 \quad e = 0.05$$

$$\text{แทนค่าในสูตร : } n = \frac{2,719}{1 + 2,719 (0.05)^2}$$

$$\therefore n = 349 \text{ คน}$$

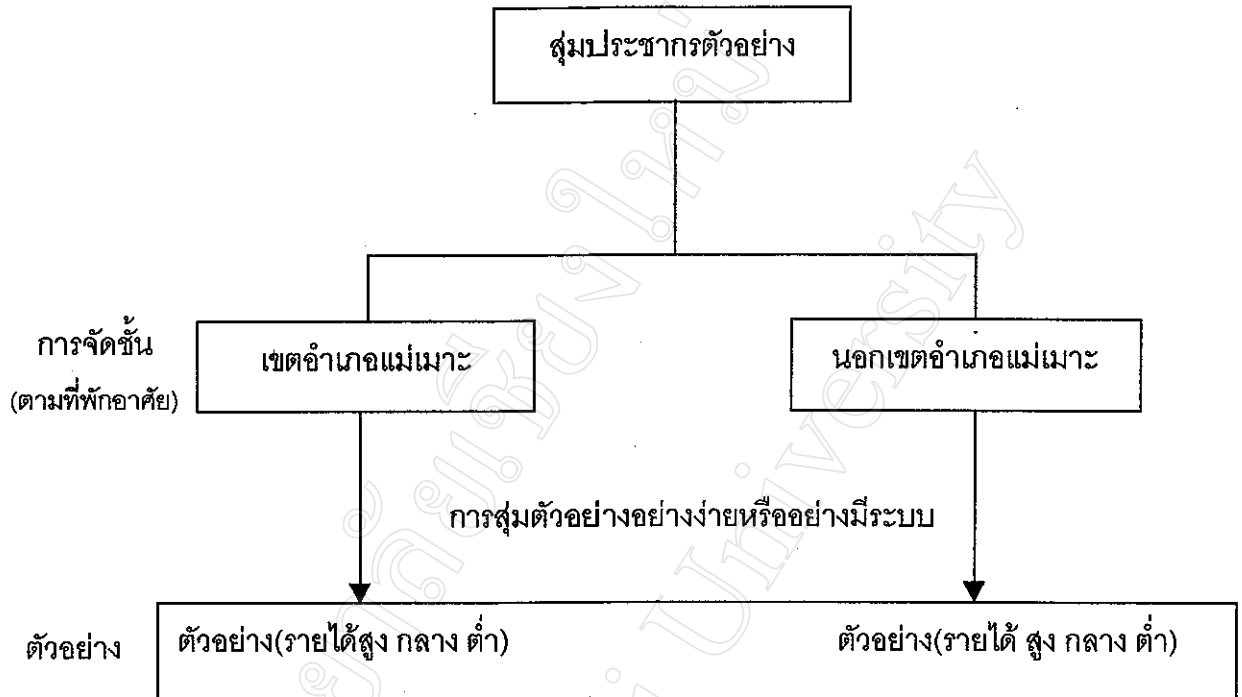
ดังนั้น ขนาดตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ ประมาณ = 349 คน

1.7.3 วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาคั้งนี้ต้องการให้ตัวอย่างที่เลือกมาศึกษามีลักษณะสำคัญบางอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนประชากรตัวอย่างได้ โดยต้องการให้ตัวอย่างมีลักษณะเรื่องของสัดส่วนที่อยู่อาศัยในเขตอำเภอแม่เมาะ และนอกเขตอำเภอแม่เมาะ มีรายได้สูง กลาง ต่ำ และให้คล้ายกับประชากรตัวอย่าง โดยทำดังนี้

(1) แบ่งประชากรตัวอย่างเป็นชั้น (stratum) ตามลักษณะของตัวแปรที่กำหนด โดยแบ่งประชากรตัวอย่าง ออกเป็น 2 ชั้น คือ พนักงานที่พักอาศัยในเขตอำเภอแม่เมาะ และพนักงานที่พักอาศัยนอกเขตอำเภอแม่เมาะ

(2) เลือกตัวอย่างจากแต่ละชั้น โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย หรือ การสุ่มตัวอย่างแบบมีระบบ โดยแยกออกเป็น พนักงานที่มีรายได้ระดับสูง กลาง ต่ำ ดังรูป

1.8 วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ณ จุดเวลาหนึ่ง (crosssectional survey research) เพื่อทราบพฤติกรรมในการเลือกใช้สถานบริการทางการแพทย์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.8.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มตัวอย่างตามตัวแปรที่จะศึกษา ได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพของครอบครัว ระดับการศึกษา ระดับการบังคับบัญชา รายได้ และที่พักอาศัย

ส่วนที่ 2 เป็นพฤติกรรมในการเลือกใช้สถานบริการทางการแพทย์และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้สถานบริการนั้น

1.8.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้ว ผู้ศึกษาต้องตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามทุกชุด ก่อนที่จะนำข้อมูลทั้งหมดมาดำเนินการประมวลผล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

1.8.3 การสรุปข้อมูล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ระดับการวัดระดับกลุ่ม (nominal scale) จึงใช้การคำนวณค่าร้อยละ (percentage) และนำเสนอในรูปของตาราง (crosstabulation) และการวิเคราะห์โดยใช้ logit model

1.8.4 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

(1) เนื่องจากข้อมูลที่ใช้ศึกษาเป็น ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) มีระดับการวัดระดับกลุ่ม (nominal scale) จึงใช้สถิติ Chi –square test ในการทดสอบสมมติฐาน

(2) การศึกษาพฤติกรรมการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทางการแพทย์นั้น การวิเคราะห์ข้อมูลในกรณีที่มีตัวแปรตามที่มีค่าเป็น 0 , 1 เช่นในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ที่กองการแพทย์และอนามัย แม่เกาะ หรือเลือกบริการที่อื่น ๆ ที่ไม่ใช่กองการแพทย์และอนามัยแม่เกาะ หรือในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดให้สิ่งใด ๆ ประสบความสำเร็จ การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวด้วยวิธีการสมการถดถอยแบบกำลังสองต่ำที่สุด (ordinary least squares : OLS) เป็นวิธีการทำนายที่ไม่ถูกต้อง เพราะค่าทำนาย (predicted value) ของตัวแปรตามที่ได้จากสมการนี้มีโอกาสที่จะมีค่าต่ำกว่า 0 และเกินกว่า 1 แต่วิธีการสมการถดถอยแบบกำลังสองต่ำที่สุด (OLS) ยังเป็นวิธีที่มีผู้เข้าใจผิดและยังใช้กันอยู่ (Aree, 1994) เพื่อแก้ปัญหาการทำนายที่ผิดพลาดและจุดอ่อนอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการใช้ OLS กับตัวแปรตามที่มีค่าเป็น 0 , 1 นั้น เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธี Probit และ Logit เป็นวิธีที่ได้รับความนิยมและใช้กันอย่างกว้างขวางสำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดให้การดำเนินการใด ๆ ประสบความสำเร็จ หรือการยอมรับใด ๆ ก็มีการใช้กันอย่างแพร่หลายเช่นกัน (Capps and Kramer, 1985; Sonka et al. , 1989 และ Harper et al. , 1990) ค่าที่ได้จากการประมาณโดยใช้ logit model ควรจะปรับให้อยู่ในรูปของ log likelihood function เสียก่อนแล้วคำนวณโดยใช้วิธี maximum likelihood จึงจะทำให้ค่าคำนวณได้มีความสมบูรณ์และอธิบายสถานการณ์ได้ดียิ่งขึ้น (Pindyck and Rubinfeld, 1981) การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการทางการแพทย์ ซึ่งมีตัวแปรตามมีค่าเป็น 0 , 1 และมีตัวแปรอิสระบางตัว เช่น ข้อมูลเชิงคุณภาพและตัวแปรบางตัวเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ แบบจำลอง (model) ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการวิเคราะห์ลักษณะนี้ คือ logit model การใช้ logit model เพื่อการวิเคราะห์มีรูปแบบของสมการดังนี้

$$y = \alpha + \beta_1 \text{Sex} + \beta_2 \text{Son} + \beta_3 \text{Income} + \beta_4 \text{Status} + \beta_5 \text{Home} + \beta_6 \text{Age} + \beta_7 \text{Ed} + e$$

โดยที่

$y =$ ตัวแปรตาม ถ้า $= 1$ แสดงว่าเลือกใช้บริการทางการแพทย์ที่กองการแพทย์
และอนามัยแม่และเด็กเป็นอันดับหนึ่ง

ถ้า $= 0$ แสดงว่าเลือกใช้บริการทางการแพทย์ที่อื่น ๆ

ตัวแปรอิสระ (independent variables) คือตัวแปรที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อการเลือก
ใช้บริการทางการแพทย์

Sex คือ เพศ ถ้า $= 1$ แสดงว่าเป็นผู้ชาย

ถ้า $= 0$ แสดงว่าเป็นผู้หญิง

Son คือ การมีบุตร ถ้า $= 1$ แสดงว่ายังไม่มีบุตร

ถ้า $= 0$ แสดงว่ามีบุตรแล้ว

Income คือ รายได้รวมของพนักงาน (บาท/เดือน)

Status คือ สถานภาพ ถ้า $= 1$ แสดงว่ายังโสด

ถ้า $= 0$ แสดงว่าสมรสแล้ว

Home คือ สถานที่พักของกลุ่มตัวอย่าง

ถ้า $= 1$ แสดงว่าพักอาศัยในเขตอำเภอแม่เมาะ

ถ้า $= 0$ แสดงว่าพักอาศัยนอกเขตอำเภอแม่เมาะ

Age คือ อายุ (ปี) ถ้า $= 1$ แสดงว่าพนักงานมีอายุต่ำกว่า 40 ปี

ถ้า $= 0$ แสดงว่าพนักงานมีอายุมากกว่า 40 ปี

Ed คือ การศึกษา ถ้า $= 1$ แสดงว่าพนักงานมีการศึกษาปริญญาตรี
และสูงกว่า

ถ้า $= 0$ แสดงว่าพนักงานมีการศึกษาต่ำกว่า
ปริญญาตรี

$\alpha, \beta_1, \beta_2, \dots, \beta_7$ = ค่าพารามิเตอร์

e = ค่าความคลาดเคลื่อน